

s generičkoga repertoara, uz više nego rijetke iznimke, kao što su elegija Vice Pucića Soltanovića *Ad amicam suam Pantasileam fidem sibi non servantem* ili Đurđevićev *Somnium de domina*. Vitezovićeve mladenačke pjesme pokazuju da ta tradicija, koliko god bila osuđena na komorni status, nije zamrla. Dakako, isticanje svjetovne dimenzije u latinističkoj poeziji hrvatskoga Seicenta nije nikakav vrijednosni sud; to je tek podsjetnik na to da i u ovom stoljeću golema građa još čeka da bude pročitana.

Sanja Perić Gavrančić Ferićeve basne između tradicije i inovacije

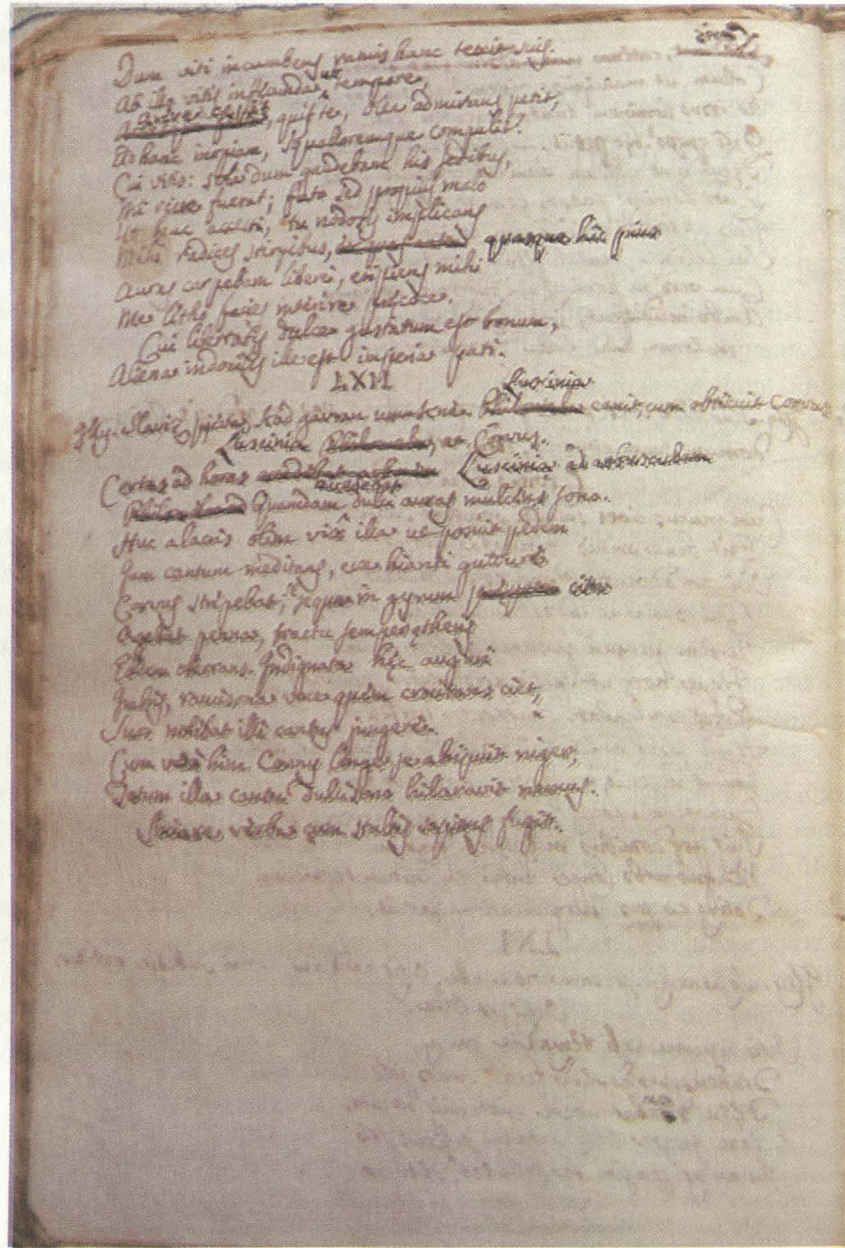
1. Uvod

Književnik i prevoditelj Đuro Ferić (1739.–1820.), uz Rajmunda Kunića, Brnu Zamanju, Đuru Hidžu i Džona Rastića, pripada posljednjoj generaciji hrvatskih latinista, skupini dubrovačkih pisaca kojima se pripisuju najveće zasluge za procvat književnosti na latinskom jeziku u drugoj polovici 18. i u prvim desetljećima 19. stoljeća. U vrijeme kada uporaba latinskoga jezika u Europi zamire, u Dubrovniku se pisanje latinskih stihova još uvijek smatralo neizostavnom odlikom književnika¹. Dok Europu zahvaća predromantizam, a druge hrvatske krajeve odjeci prosvjetiteljstva, književni se život Dubrovnika formira se na zasadama klasicizma. U slici dubrovačkoga kulturnoga života koji se čini relativno zatvorenim prema onodobnim europskim književnim kretanjima, Đuro Ferić predstavlja iznimku, jer su njegova djela zahvaćena i prosvjetiteljskim i predromantičarskim književnim strujanjima.

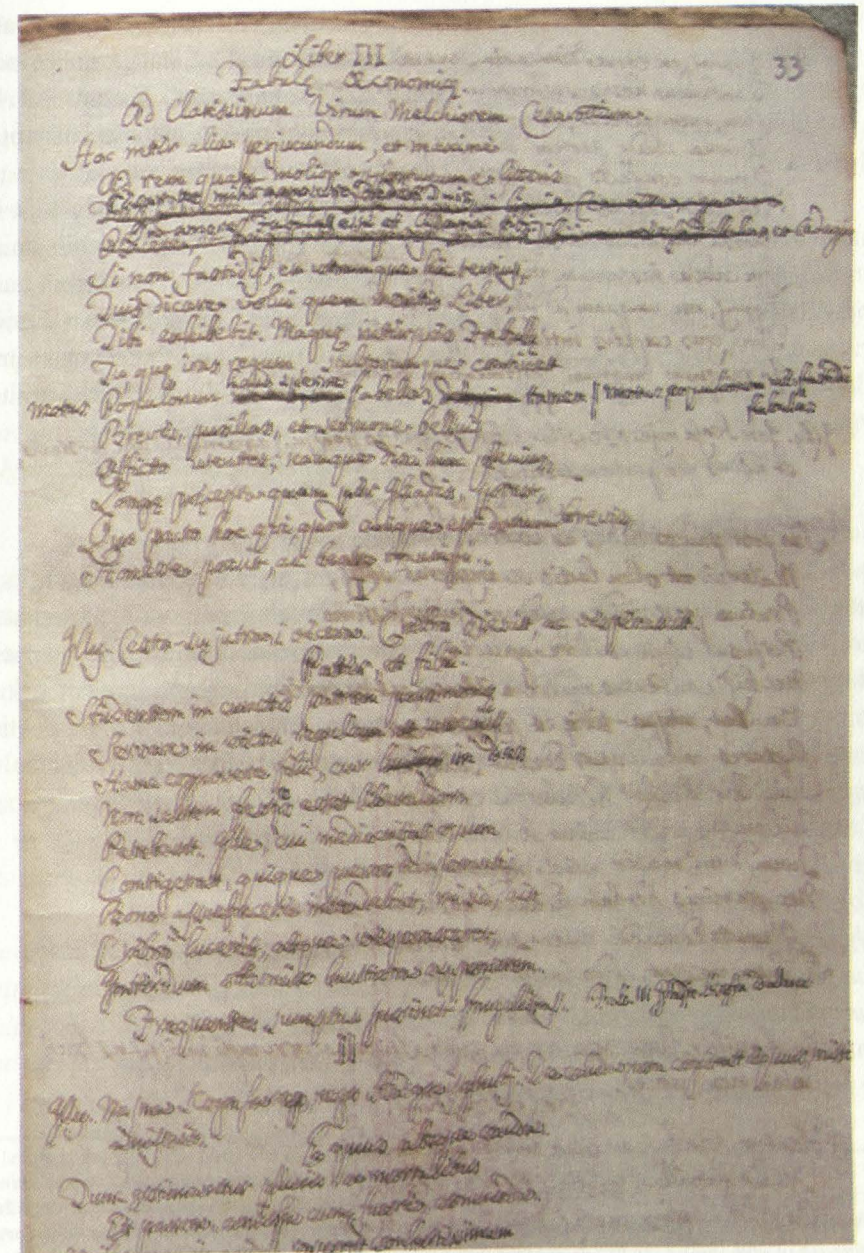
Ferić se na književnoj sceni pojavio 1794. godine zbirkom od 113 latinskih basna *Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae*. Do 1804. godine završio je drugu, trostruko veću zbirku od 346 latinskih basna i njima pripadajućih 'ilirskih' poslovice drukčijega naslova – *Adagia Illyrica fabulis explicata*, ali iste koncepcije². Suočen s neuspjehom oko tiskanja spomenute zbirke, Ferić se istom žanru vraća u drugom jezičnom mediju. Godine 1813. izlazi njegovo posljednje objavljeno djelo, prijevod Fedrovih basna *Fedra Augustova odsufcgnika Pricize Esopove u pjesni slovinske prinesene* u dvojezičnom izdanju koji je u Dubrovniku dulje vrijeme služio kao školski udžbenik. Nakon uspjeha Fedrova

1 - Usp. Kombol 1945: 384

2 - Naslovom *Adagia Illyricae linguae fabulis explicata* (za razliku od imena prve zbirke *Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae*) ističe svoj primarni interes za ilirske poslovice odnosno slavensku usmenu tradiciju. Interes za narodno pjesništvo i poslovice — posvjedočen Ferićevom prepiskom s europskim intelektualcima Michaelom Denisom, Johannesom von Müllerom, Melchiorom Cesarottijem — čini ovog Dubrovčanina prvim književnikom koji ideje o narodnom geniju na južnoslavenskom prostoru pokušava predstaviti u europskoj kulturnoj sredini. Njegovi pogledi, međutim, nisu bili dovoljno utjecajni za vrijeme njegova života i tek će ga zagrebački preporoditelji aktualizirati kao preteču hrvatskoga romantizma i tiskati neke njegove basne u *Danici ilirskoj* 1836. g.

Iz autografa zbirke Adagia Illyricae linguae fabulis explicata

prijeвода sastavio je i hrvatski prijevod vlastitih objavljenih i neobjavljenih basna u dvanaestercu s dvostrukom rimom, tradicionalnom stihu starije dubrovačke književnosti. Svoje hrvatske basne Ferić naziva *Pričicama*³. Korpus od 459 latinskih i hrvatskih basna priskrbuje mu status jedinoga originalnoga basnopisca u hrvatskoj književnosti.

Iako interes filologa za Ferićeve basne tijekom 20. stoljeća nije bio zanemariv, taj dio njegova književnoga rada nije mogao u cijelosti biti opisan niti proučen. Razlog tomu leži u činjenici da je samo manji dio latinskih basna objavljen za njegova života 1794. godine, a veći dio latinskih kao i Ferićev prijevod vlastitih basna na hrvatski ostao je u rukopisu te nije niti mogao imati odgovarajuću recepciju. Tome je pridonijela i okolnost da su basne i njihovi prijevodi nastajali u etapama te nisu bili zamišljeni u integralnoj zbirci.

2. Problem žanrovskoga statusa

Pri susretu s Ferićevim basnama nužno se nameće pitanje njihova žanrovskoga statusa s obzirom na specifičnu formalnu povezanost i tematsku motiviranost narodnim poslovicama za što, prema dosadašnjim saznanjima, nema primjera u povijesti žanra. O tome se Ferić i sam očituje u predgovoru tiskane zbirke *Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae*. Predstavljajući svoj poetički program objavljuje vlastitu koncepciju basne kojom se odmiče od tradicionalnih i njemu suvremenih opisa te književne vrste (st. 56–57).

Diversam ab aliis longe inivi qui viam,

Novoque sector qui labore gloriam.

Illyricae adagia namque linguae (originem

Cui pervetustam, quaque nullam latius

Europae in oris propagatam novimus; 60

Quamque ipsi Phaedro, cuius exemplar sequi

In his proposui, quis fuisse propriam

3 - Kako u hrvatskim i južnoslavenskim okvirima produkcija basna nije uzela maha, rijetke su i potvrde generičkoga naziva za tu književnu vrstu. Ferićev je prethodnik u prevođenju antičkih basna i imenovanju žanra Dubrovčanin I. Đurđević. On je 1728. godine kao dodatak Uzdasima Mandaljane pokornice uvrstio i dvanaest Priciza u dvostuko rimovanim dvanaesticima prevedenih prema grčkom predlošku Babrijevih (2. st.) basna. Nakon Ferića, A. M. Reljković, adaptirajući latinski termin, vlastiti prijevod antičkih basna naziva *Esohope fabule* (1804.), a termin basne uvodi srpski basnopisac 1788. godine Dositej Obradović istoimenom zbirkom objavljenom šest godina prije Ferićeve.

Avis progenito Thraciis negaverit?)

Cum pauca multis delibarim e millibus,

Potissimumque patriae hominibus meae 65

Legati jure ceu quodam relinquere

Animo statuerim, nuda ne prorsus darem,

Brevis involucro fabulae convestii,

Sententiamque, corrigendis moribus

Quae pulcre possit inservire, subdidi. 70

Quod si nec ipse compilavi Aesopia

Scripta, neque ineptum naeniarum sum genus

Secutus illud, quas ad ignem aniculae

Narrant puellis, sed repositam in adagiis

Vulgare studeo scientiam gentis meae. 75 *Fabulae, I, Prologus*

Prema autorovoj zamisli basne su nastale kao dopuna i tematska razrada *ilirskih* narodnih poslovice (st. 67–68) u okviru prvotne namjere objavljivanja i propagiranja narodne mudrosti (st. 74–75) i materinskoga jezika (st. 58–60)⁴. Pritom se Ferić ipak ne odriče u potpunosti ni Fedrova utjecaja (st. 61) niti tradicionalnoga modela basne zadržavajući mudru izreku odnosno moralnu pouku kao temeljni element njezine strukture i didaktičke orijentacije (st. 69–70).

U istom se predgovoru Ferić osvrće na svoje prethodnike u pisanju basna Ezopa, Fedra, Faerna, La Fontainea, Gaya, Gellerta i Pignottija, ističući da se europska žanrovska tradicija zasniva na literarnoj recepciji antičkih basnopisaca:

Nam quas Aesopus fabulas reperit prior,

Polivit ille⁵ versibus senariis.

Culpes FAERNUM⁶, dextero qui Apolline

Phoedri lepores aemulatus proprio 30

4 - Izvore iz kojih je crpio poslovice nigdje izrijekom ne spominje. Nije poznato je li se služio dubrovačkim zbirka poslovice u anonimnim zbornicima (usp. Puratić 1982.) ili onima koje su sastavljali među ostalima Matijašević i Della Bella. Također bi bilo potrebno istražiti pripadaju li poslovice koje je Ferić citirao samo usmenoj tradiciji ili su neke i literarnoga podrijetla, s obzirom na to da je on autor parafraze Erazmovih *Apophthegmata*, te da šesta knjiga zbirke *Adagia Illyricae linguae fabulis explicata* ima tematsku odrednicu *Fabulae ex effatis et apophthegmatis*.

5 - Misli na Fedra.

6 - Latinske basne po uzoru na Ezopa piše Gabriele Faerno (oko 1510.–1561.) te ih izdaje u 1563. godine u Rimu pod imenom *Fabulae centum ex antiquis auctoribus delectae*.

<i>Perennitatem comparavit nomini; FONTANIUMque⁷ transferentem Aesopiis Plerasque e libris in opus fabellas suum, In queis lepori sic cohaeret dignitas, Illius ore Charites ut loqui putes.</i>	35
<i>Ingenio at etiam cum suopte condere Novas sit ausus (nunc ad propositum meum Accedo propius) illiusne industriam Nullo putabis munerandam praemio, GAYque⁸ pariter, GELLERT⁹que et plenius Plectro sonantis aureo PIGNOTTII¹⁰, In rem quod omnes misceant se Aesopiam? Hi si peccarunt, me fatebor proximum Culpa esse pariter, qui quod illi fecerim; At facile id illis detraho calumniae.</i>	40 45
	<i>Fabulae, I, Prologus</i>

Iz citiranih stihova proizlazi da je Ferić imao jasnu svijest o povijesti basne kao književne vrste te da u vlastitim basnama slijedi literarne konvencije svojih uzora - *qui quod illi fecerim*.

Europska povijest žanra uči nas da je produkcija basne, nakon procvata u razdobljima renesanse i klasicizma, novi zamah doživjela u doba prosvjetiteljstva kao oblik didaktične književnosti u skladu s poetikom toga doba da pjesničko djelo mora biti estetski doradeno, ali i korisno¹¹. Premda se basna u 18. stoljeću nije sasvim odvojila od tradicionalnih žanrovskih obrazaca i literarnih prethodnika, ona istovremeno pokazuje i neke nove stilske i tematske osobitosti. Pisanje basna u prosvjetiteljstvu jednim se dijelom još uvijek temelji na prevođenju ili preradbi poznatih predložaka, ali su pritom dopuštene sve vrste varijacija naslijeđenoga

7 - Premda se u književnopovijesnim pregledima renesansa smatra dobom procvata basne, sve do klasicizma nema pisaca koji bi ostavili značajnije autorske doprinose povijesti žanra. Preokret je obilježio La Fontaine (1621.–1695.) svojom zbirkom *Fables* iz 1668. uzdigavši tu književnu vrstu, dotada rezerviranu za školsku lekturu i latinske retoričke vježbe, na razinu lijepe književnosti

8 - Pola stoljeća nakon La Fontaineovih, engleski je pjesnik John Gay (1685.–1732.) objavio zbirku basna koje su do kraja 19. stoljeća doživjele više od 350 izdanja i bile prevedene na mnoge jezike.

9 - Christian F. Gellert (1715.–1759.), uz Hagedorna i Lessinga najutjecajniji njemački basnopisac 18. stoljeća, izdaje 1746. *Fabeln und Erzählungen*.

10 - U talijanskoj se književnosti u pisanju basna istakao Lorenzo Pignotti (1739.–1812.) te izdao *Favole e novelle* 1782. godine.

11 - Usp. Leibfried 1976: 73.

žanrovskoga inventara. U skladu s pojavom tematskoga usmjerenja prema društvenoj kritici u basni kasnoga prosvjetiteljstva proširuje se i katalog likova. Osim onih tipičnih i najčešćih kao što su životinje, biljke i uporabni predmeti, neki autori u radnju basne aktualiziranu suvremenom političkom zbiljom uvode kraljeve, sultane, monarhe. Temeljne tematske orijentacije basne u 19. stoljeću ostaju filozofska pitanja, društvena kritika i satirička zapažanja o ljudskoj naravi no daljnji je razvoj žanra obilježen napuštanjem naslijeđenoga kataloga motiva. Novi basnopisci posežu za novim likovima u novim situacijama te tako ta književna vrsta svoj nastavak ima u formalno i sadržajno raznolikim oblicima (Leibfried: 1976).

Ferić se već prvim autorskim basnama, objavljenima 1794. svrstao među basnopolisce kasnoga europskoga prosvjetiteljstva slijedeći stilske tendencije žanra na prijelazu stoljeća. U pogledu žanrovskoga inventara Ferić je, kao i njegovi europski prethodnici, sklon inovacijama. Osim životinja, biljaka i predmeta kao najčešćih tradicionalnih figura, u Ferićevim se basnama javljaju likovi koji ne pripadaju prethodnom književnom nasljeđu, kao što je turski gusar (*pirata Ali – hoggia*, *Adag.* IV, 55) ili kršćanski filozof (*philosophus Christianus Adag.* II, 27). U tom se smislu ističu i netipični nositelji radnje ili dijaloga poput sela i rijeke (*Fab.* I, 15, *Pagus et flumen*), jezika i noge (*Adag.* II, 10, *Lingua et pedes*), dana i noći (*Adag.* VI, 1, *Nox et dies*). Ključni motivi nekih basna, najavljeni naslovom, također nisu tipični za tradicionalnu basnu – ribarenje (*Fab.* II, 5 *Piscatus Dalmaticus*), čišćenje grada (*Adag.* II, 61 *Civitas brevi emundata*) ili svadba (*Adag.* V, 9 *Nuptiae*). U skladu s onovremenom poetikom žanra širok je i raspon tema Ferićeve opsežne fabulističke produkcije, naznačen naslovima uz početak svake od šest knjiga zbirke *Adagia*. Uz generički naziv *fabulae* slijedi tematska orijentacija knjige – *morales, politicae, oeconomicae, ludicrae, variae* i na kraju *fabulae ex effatis et apophthegmatis*.

U pojedinim se Ferićevim basnama, međutim, jasno očitavaju i antički korijeni te književne vrste. U pogledu formalnih tradicionalnih obilježja žanra Ferićeva se basna ne udaljava u potpunosti od antičkoga uzora, ona, kao temeljni element strukture ima moralnu pouku u obliku promitija ili epimitija i pisana je jampskim senarom, stihom Fedrovih basna. Prema tradiciji se Ferić odnosi na sličan način kao i drugi europski basnopolisce u doba prosvjetiteljstva, preuzimajući Ezopove i Fedrove motive katkad u potpunosti, katkad djelomično, a katkad ih u jednoj basni kombinira iz dvaju predložaka¹².

12 - Detaljnije o Ezopovim i Fedrovim motivima u Ferićevim basnama usp. Kasumović 1915: 6-10.

3. Odabrane Ferićeve basne

Ferićeve verzija basne o cvrčku i mravu (*Cicada et formica*, *Fabulae* II, 13) jedan je od najjasnijih primjera opisane poetičke orijentacije u kojoj se na nov način razrađuje poznata tema s tipičnim likovima u tradicionalnoj formi jampskog senara i s moralnom poukom na kraju. Citirajući narodnu poslovicu na hrvatskom i latinskom jeziku ispred naslova autor daje do znanja da je basna koja slijedi rezultat primarne inspiracije narodnom mudrošću što je u korelaciji s njegovim iskazom u predgovoru: *Illyricae adagia namque linguae* (st. 58) ... *nuda ne prorsus darem, brevis involucro fabulae convestii* (st. 67-68).

Tko nosi, ne prosi.

Qui fert, non petit.

Cicada et formica.

Adsueta in aestu strepere per solidum diem
Cicada, nilque cogitare serium,
Dum torret agros impotens caniculae
Furor, cum sub ea, qua canebat, arbore
Formicam arenas per calentes cerneret 5
Negotiosam cursitare, et plurima
Vectare farris, triticique granula,
Hanc irvidendo bajuli abjectissimum
Genus vocabat. Illa amaram simplici
Hac amovebat voce contumeliam: 10
„Qui fert, ab aliis nil precario hic petit.“
Desierat aestas, frigidisque mensibus
Cicada victus indigere coeperat.
Fame interiret ergo ne miserrime,
Vicinae eundum ad tecta formicae sibi 15
Existimavit; dumque poscit, ut suae
Levamen aliquod adferat indigentiae,
Formica reddit: si per aestivos dies,
Cum cantitabas, meque bajuli genus
Vile adpellabas, quidpiam et tu dapis 20
Domus intulisses, nec repulsam perpeti.
„ In antecessum qui sibi victum parat,
Mendicitatis nescit ille incommoda.“

Fabulae, II, 13

Na nešto se drukčiji način Ferić poigrao s antičkim žanrovskim nasljedem u basni *Aesopus de helluone*. Vjerojatno po uzoru na Fedrove basne *Aesopus et petulans* (III, 4); *Aesopus ad garrulum* (III, 16) sastavlja basnu u basni gdje se kao jedan od likova, a zatim i kao autor priče javlja Ezop (od 5. stiha):
Tko ždere odviše, brzo sopiše.
Qui cibis plus aequo se ingurgibat, brevi interibit.

Aesopus de helluone.

Nova mihi pisa, non sativos carduos
Puer emit, quamvis visos in olitorio
Foro hodie audivi. Non ferenda per deos
Meo haec in servo tanta negligentia!
Sic hominem e populo nimis indulgentem gulae, 5
Dum res Athenis turbulentae, cum queri
Aesopus audit, hanc narravit fabulam.
Agricolae cum bos unicus gnavo foret,
Porcum illi adjunxit, eidem ut subjecti jugo
Ararent campum. Ut in solidam ambobus diem 10
Pertractus vomer, facto jam crepusculo
Expectabatur, aratrum quis referat domum
Cervicem dominus porco dossolvens, bovem
Id facere voluit; tum diurni in praemium
Laboris paleas huic jactat. Interim et sui 15
A servo affertur pingue pulmentarium,
Quo dum ille vescitur, socio ajebat bovi:
Vide, ut me dominus tractat indulgentius,
Quam te, largusque opimat mi corpus dape.
Cui bos. Post Idus at Decembres senties, 20
Perducet haec quo te tanta saginatio.
“Homines, qui in rebus insolescunt prosperis,
Maturo ad poenam devocantur tempore.”

Adagia, I, 50.

Sličnim se postupkom Ferić poslužio i u basni *Asini et lupus* (Fab. I, 13) uz očitovanje dodano u bilješku da aludira na Ezopovu basnu u Faernovoj preradbi. Nakon autorskoga zapleta, Ferić u tekst uključuje aluziju na epilog Ezopove basne o magarcu i vuku (st. 15-18) koji razrješava nedoumicu glavnoga lika i usmjerava radnju prema očekivanom epilogu:

Tuđa zemlja ubija čovjeka.

Terra aliena homini animos adimit.

Asini et lupus.

Fame premente, nemore ab obscuro lupus
Ovile quaerens in viride descenderat
Pratum, quo aselli pascebantur plurimi.
Pars ut rapacis ora viderunt feri,
Timore victi protinus capessere 5
Fugam, pars alia nil raptoris horridum
Pavere rictum, ferreisque athleticae
Coepere in auras clacibus proludere,
Ut, si ausit ultra progredi, praesentiat,
Quanta obruendus sit procella: scilicet 10
Addebat illis patrium usque adeo solum
Vires in advenam hostem, ut audacissimos
Domi leones singuli se crederent.
Sibi lupus cum hoste dimicandum ut strenuo
Vidit, simulque venit in mentem, () gravi* 15
Quam fuerit olim de genere quidam suo,
Dum pactum ab asino praemium stulte petit,
Percussus ictu, retroire maluit,
Famemque ferre, quam perire calcibus.
„Patria addit animos saepe et imbelli viro, 20
Aliena minuit terra vel fortissimis.“

(*) *Alluditur ad fabulam Aesopicam,*
quam eleganter expressit Faernus;
quaeque in numero eius fabularum quarta est.

Fabulae, I, 13

Basnu *Rana et veterinarius* Ferić započinje pričom o žabi koja se natjecala s govodom (st. 1-5) čime svoj tekst dovodi u vezu s poznatom Fedrovom basnom *Rana rupta et bos*. Preuzimajući od Fedra osnovnu moralnu pouku Ferić uvodi nove likove u drukčijim okolnostima koje su zadane kontekstom pripadajuće narodne poslovice.

Potohoči žaba nogu i reče: potkuj i mene!

Rana elato pede dixit: mihi quoque ferreas soleas inducito.

Rana et veterinarius.

Rupto jacentis corpore infortunium
Ranae, aemulari stulta dum tentat bovem,
Sciri a puellis vel quadrimis arbitror.
Pretium sit operae nosse, quis fuerit meae
Nil sanioris exitus. Soleas equi 5
Quidam pedibus ut ferreas inducere
Coepit, palustri rana prosiliens lacu
Terram petivit; utque vidit, quam bene
Equo illud operae praestitisset artifex,
Raucis ab illo flagitabat vocibus, 10
Ut calcearet se quoque, et imitans equum
Fabro offerebat jam pedem, pulchre et sibi
Id convenire, quadrupes cum sit, rata.
Huic tantum ut ille vidit arrogantiae
Inesse, ut humilis se paludis incolam 15
Fero sit ausa comparare principi,
Calce ictam aquosas in paludes propulit.
Mediocrum quisquis oblitus suae
Audet potentes aemulari, desipit.

Fabulae, III, 2

Intertekstualnost Ferićevih basna ne zadržava se samo na temama i motivima koji pripadaju toj književnoj vrsti, u njegovim se basnama nalaze i motivi preuzeti iz drugih žanrova antičke ili kasnije europske literarne tradicije. Primjerice, u basni *Homo se ipsum moderate curans* (I, 10), pojavljuju se *Daphnis*, *Menalcas* i *Palaemon*, likovi iz Vergilijevih *Bucolica* te *Amyntas* (I, 10, 11), naslovni lik Tassove pastoralne drame:

Tko sebe goji, najbolji perivoj goji.

Qui se ipsum pascit, optimum hortum pascit.

Homo se ipsum moderate curans.

*Summa excolebant hortulos industria
Daphnis, Menalcas, et Palaemon, singulis
Hinc quod redibat dividentes mensibus.
Avariore sed quod essent indole,
Nil concoquebant, abstinentes omnium 5
Obsoniorum: cruda semper allia,
Acresque caepas pransitabant, fontium
Aquam haurientes absque vini guttula.
Illos Amyntas cum videret sordido,
Ut censum haberent ampliozem, deditos 10

Sic victu, Amyntas nutriendo corpori
A temperatis non abhorrens sumptibus,
Vos excolendis diligenter hortulis
Vacatis, inquit; at sui qui suscipit
Curam, elaborat hic vireto in optimo. 15
Qui recto Amyntae verba sensu acceperit,
Quos heic notare voluerim, facile sciet;
Damnari at omne norit immodicum mihi.*

Fabulae, I, 10

XXVI.

*Illos salubere starva Volla uelit orat.
Bovem sentem frustra arare institues.*

BOS SENIOR.

Æ *Tas senilis haud discendo idonea
Ut surrogaret alteri; qui perierat
Coenit olim rusticus quidam bovem,
Jugoque posito protinus jussit solum
Aduncō aratri sauciare vomere
Cum subito arandi sensit ipsō in limine
Rudem; at docendo posse fieri idoneum
Brevi putabat; nilque porro de bovis
Senio rimendum, dum sibi hanc operam videt
Annosiores exhibere strenue.
Illi ergo patiens indicare, quo jugum
Subire pacto debeat; quo vomerem
Trahere, deesset ordo ne sulcis suis
At cum doceri tardiozem agnosceret,
Duro edolabat terga fustes, ac desiderans
Stimulo premebat; cum tamen nil talibus
Proficeret, & spes jam perisset funditus,
Video quid istuc, inquit: ad aratrum nisi
Prima ab juvenia quis bovem adsuefecerit,
Nequidquam eundem postea instituet senem.*

XXVII.

Iz tiskanoga izdanja *Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae* objavljenoga 1794. godine

X X V I I,

85

Illyr. Kokosc pje, i ina nebbo gbleda
 Gallina bibit, & calum suspicit.

GRACULUS, ET GALLINA.

GAllinam in avium concione cœperat
 Crocitantē rictū, abridere Graculus,
 Non quod sit illi impetvia ad nubes via,
 Cibumque turpi sœtate rimari in litore,
 Sed quod, frequentidum relevat haustu, sitim,
 Nulla absque causa lumina in cœlum ferat.
 Gallinā at illi: porro ineptis, Gracule,
 Nam quo impudenti nomine illudor tibi?
 Hoc debuisse tē vel ipso iudice,
 Laudare ad ihaustus ipsā namque singulos,
 Tantis ad cœlum erigenda dū hinc,
 Quorum beneficis tibi, recordor Desum,
 Mezque testes invoco innocentie,
 At tu, qui quæstusum conspurcasti, imaginēs,
 Toriesque ab ianici absculisti munera,
 Tui factioris extiteresce vindices,
 Opes quæ abortas, nulli sis injurias,
 Deumque adesse iudicem considera.

X XVIII.

(*) Alludat ad fabulam Æsopcam de Corvo egrotante,
 & matre, quæ in Faerni fabulis est numero XIII.

Iz tiskanoga izdanja Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae objavljenoga 1794. godine

4. Zaključak

Ferićeva basna pokazuje žanrovske odlike basne u doba europskoga prosvjetiteljstva koja se ne udaljava u potpunosti od antičkoga uzora, ali su u naslijeđenom modelu dopuštene sve vrste varijacija tradicionalnoga žanrovskoga inventara odnosno formalno i sadržajno raznoliki oblici pod istim generičkim nazivom. U njegovim se basnama preklapaju tri književnopovijesne tendencije: klasicistička ideja obnavljanja antičkoga žanra, prosvjetiteljska usmjerenost na oblike didaktičke književnosti te predromantičarski interes za narodne poslovice kao primjer izvornoga nacionalnoga folklor. Upravo u tom dijelu, koji se odnosi na njihovu specifičnu formalnu povezanost i tematsku motiviranost narodnim poslovicama nema prethodnika ni nasljednika u europskoj književnosti.

LITERATURA:

- Kasumović, I. (1915) Dva originalna naša fabulista, *Rad JAZU* 206, Zagreb, str. 1-22.
- Kombol, M. (1945) *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb
- Leibfried, E. (1976) *Fabel*, Stuttgart
- Novaković, D. (2003) Hrvatski latinizam u XVII. stoljeću, *Hrvatska i Europa: barok i prosvjetiteljstvo - kultura, znanost, umjetnost*, HAZU – Školska knjiga, Zagreb, str. 551–563
- Novaković, D. (2004) Književnost na latinskome u Hrvata, *Hrvatska opća enciklopedija*, sv. 6, ur. A. Kovačec, Zagreb, str. 454–456
- Puratić, Ž. (1982) *Đorđe (Đuro) Ferić (život i djelo)*, Zagreb

Marko Petrak

Rimsko pravo u hrvatskom kontekstu

Svrha sljedećeg rada jest prikazati u glavnim crtama značenje i utjecaj rimske pravne tradicije u hrvatskom kontekstu. U prvom dijelu rada u glavnim crtama će se prikazati dvotisućljetna prisutnost rimskog prava na tlu današnje Hrvatske. U drugom dijelu rada analizirat će se na najvažnijim primjerima normativna prisutnost rimske pravne tradicije u suvremenom hrvatskom pravnom sustavu. U posljednjem dijelu, ukratko će se prikazati razvitak i suvremeni položaj nastave rimskog prava u okvirima hrvatskog sveučilišnog pravnog obrazovanja.

Rimsko pravo i hrvatska pravna povijest

Tradicija rimskog prava na tlu današnje Hrvatske otpočinje prije otprilike dvije tisuće godina. Naime, u doba Augustove vladavine, nakon pokoravanja domorodačkih ilirskih plemena, današnji hrvatski krajevi definitivno potpadaju pod rimski imperij te uskoro bivaju upravno ustrojeni kao integralni dio dvaju provincija: Dalmacije i Panonije¹. Na ovom prostoru razvijaju se značajna urbana središta koja dobivaju status kolonije (npr. *Salona, Narona, Siscia, Mursa*) te mnogobrojni manji centri sa municipalnim statusom. Uspostavom rimske vlasti dolazi naravno i do primjene rimskog pravnog sustava, o čemu nam izravno svjedoče sačuvani epigrafski spomenici². Zanimljivo je navesti i da su pojedini značajni rimski klasični *iurisprudentes* (*Pegasus, Iavolenus, Africanus, Modestinus*) proveli dio svog života u Dalmaciji te postoje određeni indiciji o njihovu utjecaju na tamošnji pravni život³. Premda je u znanosti dvojbeno je li se rimsko pravo primjenjivano u Dalmaciji i Panoniji po svojoj kvaliteti približavalo onom iz metropole ili je bilo na razini vulgariziranog provincijskog prava, nesumnjiv je kontinuitet primjene rimskog prava na ovom području sve do propasti antičke rimske države⁴. Nakon te propasti, navedene provincije potpale

1 - Područja Istre (*Histria*) koja su danas pod hrvatskom vlašću, bila su integralni dio antičke Italije te su Augustovom podjelom Italije na regije (10.g.pr.Kr.) uključena u desetu regiju, zajedno s *Transpadum* i *Venetia*.

2 - v. Smolaka-Kotur, Nepravni epigrafski spomenici-Izvor za rimsko pravo, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, XXVII, 2, (1990).

3 - v. Smolaka-Kotur, Rimski *iurisprudentes* u Dalmaciji, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, XX-XXI, (1983-1984), 87 sqq.

4 - Detaljnije o antičkom rimskom pravu u provincijama Dalmaciji i Panoniji, v. Smolaka-Kotur, Prolegomena za temu: Pravo rimske antike na tlu Hrvatske, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, XXIX, 1-2, (1992), 103 sqq.